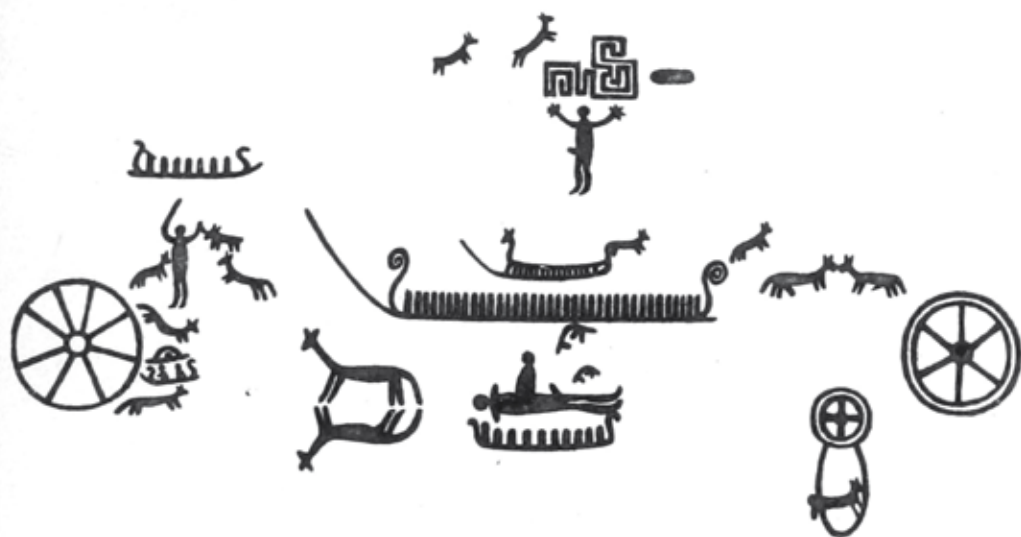

MINIBOK: HÄLLRISTNINGAR FRÅN BOHUSLÄN

Arkeologisk text från 1838

**Minibok:
Hällristningar från Bohuslän
uti Sverige**

**av
Lennart Åberg**

Redaktör: Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7677-080-1

Copyright © 2015 Mikael Jägerbrand
Virvelvind Förlag, Lysekil
Mer info: www.e-boksforlaget.se

Förord

Hällristningarna i Bohuslän är några av landets mest sevärda fornminnen.

I den här e-boken får du läsa en av världens allra första texter som beskriver hällristningar och lägger fram teorier om deras syfte.

De många ristningarna på Bohusläns hällar är i dag föremål för intensiv forskning på massor av universitet och museer. Men det var först i början av 1800-talet som fornforskarna förstod att de här bilderna var skapade av forntidens människor.

En av de första forskarna som ägnade sig åt hällristningarna var Lennart Åberg. Han gjorde några av de allra första avbildningarna av bilderna och skrev också den allra första doktorsavhandlingen.

I den här berättelsen från 1838 får du också en av de första vetenskapliga artiklarna om hällristningar.

Lennart Åberg besökte själv hällristningarna och i den här e-boken får du läsa hans beskrivningar och se hans teckningar. Du får också några mycket tidiga teorier om varför och hur ristningarna skapades.

Ett fel har däremot smygat sig in i Åbergs text. Den berömda hällen Sjöbbevall som beskrivs ligger inte i Brastads socken utan i Bottna socken.

Hällristningar uti Bohuslän

Den här texten publicerades ursprungligen år 1838 i tidskriften "Annaler for Nordisk Oldkyndighed" med rubriken "Hällristningar från Bohuslän uti Sverige af Dr Lennart Åberg i Uddevalla". Författare till texten är Lennart Åberg (1814–1867).

[s 386]

Få landskap inom Scandinavien torde, för sina fornlemningar, förtjena samma uppmärksamhet som provinsen Bohuslän uti Sverige. Fastän odlaren likgiltigt här förstört mången fäder-
nas grafhög, och med jorden jemnat flere af de borgruiner, som öfverallt på denna kust vittna om en längesedan försvunnen vi-
kingatid; quarstår likväl ännu en betydlig mängd af dylika ål-
derdomsminnen.

Såsom något uti antiquariskt hänseende mera sällsynt, påträffas äfven uti denna provins de så kallade HÄLLRISTNINGARNE; öfver hvilka jag, tillika med några allmänna anmärkningar, härmed får bifoga medföljande teckningar.

[s 387]

År 1837 företog jag och Med. Philos. Cand. Almquist en resa

till STÅNGENÄS HÄRAD, för att uti denna del af Bohuslän undersökta antiquariska lemningar. Då aftecknade vi de 4 första af härvarande plancher (Tab. V-VIII.). Under innevarande år har jag, några mil längre mot norr, uti QVILLE HÄRAD undersökt hällristningar, och derifrån uppsatt de 2 sednare afdelningarne (Tab. IX-X.).

HÄLLRISTNINGAR FRÅN STÅNGENÄS HÄRAD UTI BOHUSLÄN.

No. 1, föreställer Hällristningar på sydöstra sluttningen af Lerhyttebacken (Bråteberget), å egorna till hemmanet Backa i Brasta socken.

No. 2, på samma sluttning som No. 1, blott litet mera til höger och något högre up.

No. 3, på norra sluttningen af samma bergshöjd, å samma egor. Dessutom mot syd till osten ett par ofullständiga, utplånade bilder af drakskepp.

No. 4, på östra (något åt Norden) sluttningen af Backa-högar, en annan, blott genom en liten bäck från föregående skild, bergshöjd, föröfrigt å samma hemmans egor; och längre ned, till venster; b; dessutom 2ne otydliga underdelar af menskofigurer.

No. 5, på östra sluttningen af samma höjd, ett stycke till venster om No. 4.

No. 6, ännu längre till venster; föröfrigt lika med föregående. Dessutom ett stort, otydligt, drakskepp, samt mera till venster

en otydlig underdel af en menskofigur.

No. 7, venster om No. 6, på samma bergssluttning, tätt vid körvägen. Föröfrigt en större och några mindre skeppsfigurer.

No. 8, ytterlegare till venster, mot öster; — samt flere utplånade smärre skeppsfigurer.

No. 9, lika med föregående, men högre upp på berget. Dessutom till höger, föröfrigt lika med No. 9, några utplånade bilder af drakskepp.

No. 10, på östra sluttningen af samma berg, men långt till venster förbi husen å hemmanet Backa.

No. 11, på östra sluttningen af kullen Smedjehögen vid Bras-ta gård. [s 388]

No. 12, på nordvestra sluttningen af en obetydlig bergshöjd, (troligen för de derpå tecknade bilder) kallad skeppshällarne, nära vid torpet Dammen, å egorna till hemmanet Medby i Bras-ta socken. — Dessutom här diverse utplånade figurer af skepp etc.

No. 13, på södra sluttningen af en annan höjd, norr om ofvan-nämnde torp.

No. 14, på vestra sluttningen af samma höjd som föregående Nr.; — med några smärre otydliga bilder.

No. 15, på sydöstra sluttningen af Grönebräckeberget, en obetydlig bergshöjd straxt vid husen på hemmanet Medby.

HÄLLRISTNINGAR FRÅN
QVILLE HÄRAD UTI BOHUSLÄN.

No. 1, på nordvestra bergssluttningen, nära intill manhusen på hemmanet Sjebbevall i Brasta socken. Obs. Man tror att hemmanet af desse ristningar fått sitt namn.

No. 2, sex alnar nedom No. 1.

No. 3, nära intill Bottna kyrka, åt öster.

No. 4, på södra sluttningen af ett berg vid Yllerö hamn, nära intill Sjebbevals egor, uti Qville socken. Till venster, några otydliga figurer af skepp och menniskor.

Det mellan dessa begge härader (Stångenäs och Qville) belägna SOTENÄS har jag ej sjelf genomrest; men trovärdiga personer hafva underrättat mig, att sådana uthuggningar äfven här på bergen finnas¹. Jag vill därför inskränka följande anmärkningar till den del af Bohuslän, som upptages af Stångenäs, Sotenäs och Qville härader.

Märkvärdig er den likhet, som öfverallt visar sig uti desse teckningars läge och beskaffenhet. De förekomma nästan alla på sluttande bergshällar närmare jorden. Ehuru några af dem finnas längre bort från sjelfva hafsstranden, ligga desse dock oftast så lågt, att vattnets höjd möjligtvis fordom dit kunnat uppgå. Hvarken grafhögar, domringar eller de uti Bohusläns egna kummelgrottorna (dyrhus) träffas företrädesvis uti grannskapet af desse uthuggningar; — de upptäckas deremot af vallhjonet uti ensliga nejder, [s 389] som naturen aldrig tyckes hafva gynnat. Merendels finner man flere teckningar på nära intill

1 På Rished, Tossene och Hede.

hvarandra liggande bergshällar; äfvensom de upptäckas på mera aflägsna ställen uti en och samma trakt.

Hade ej till desse ristningars uthuggning fordrats mera än en menniskas åtgärd, och om de ej funnits på så vidt aflägsna orter; skulle man, af de särskilta figurernas öfverensstämmelse, vilja påstå att de blifvit utarbetade af en och samma person. Påtagligt äro de inhuggne genom någon metall, och, såsom teckningarne visa, helt og hållet urgröpta. Fördjupningarne hafva troligen varit omkring $\frac{1}{2}$ tum; hvilket tydligare ses på de ställen, der figurerna ur jorden måste framgräfvast.

Bland de enskilta figurerna äro skeppsfigurerna de vanligaste, och hafva i synnerhet blifvit utförda med noggrannhet och arbete². Det bör anmärkas att man ej på ett enda fartyg bestämdt kan urskilja master med segel; men deremot tydligt³ varseblir besättningarnes antal och stammarnes prydnader³. De cirkelrunda figurerna äro antingen större och hjulformiga, eller ihåligt urgröpta. De något mer ovala, som ofta äro försedde med tvärstrek, hafva någongång likhet med menniskofötter, och förekomma merendels parvis⁴. Menniskogestalterna äro alltid nakna, och, liksom djurformerna, ofta svåra at urskilja. Framställningarne i det hela äro på många ställen lätt begripliga; — tydligt urskiljas kämpars strider med menni-

2 Nästan öfverallt på bergen uti dessa trakter, förekomma likadana skeppsfigurer.

3 Från ett fartyg, utristadt nära Bottna kyrka, finnes något, liknande en mast med en hjulform på toppen. Kanhända är detta en prydnad.

4 Vid torpet Ljusklef under Bottna, stå 3 par af detta slags figurer, alla vända åt samma håll.

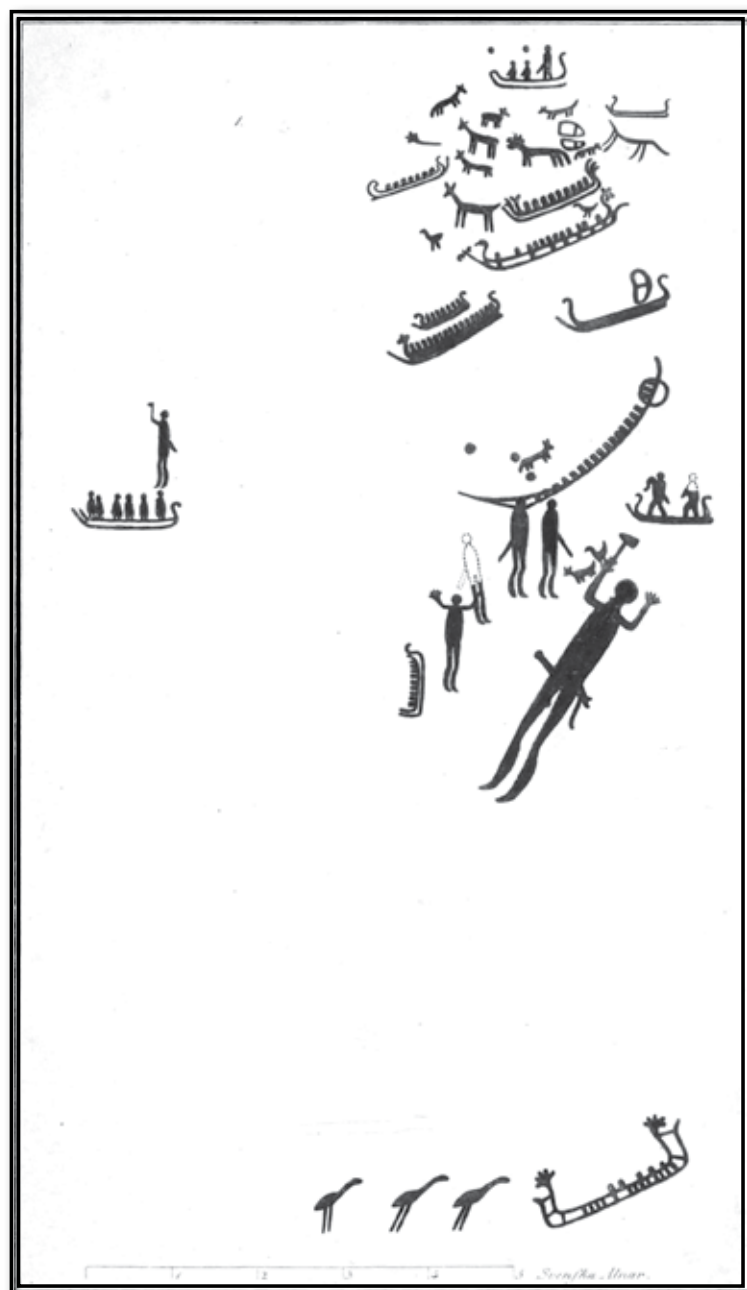
skor och djur. Om tecknaren, uti de mera tvetydliga sammanställningarna, velat genom figurliga sinnebilder [*s* 390] poetiskt uttrycka sig, är en fråga, som någons framtida forskning kanhända skola besvara⁵. Något ovanligt förekommer dock icke på dessa bergshällar; vi igenfinna samma slags figurer uti grafkammrar och på andra ålderdomslemningar⁶.

Allmogen uti orten har ej bevarat någon egentlig tradition angående dessa ålderdomsminnen. Den påstår att vattnets höjd fordom uppgått ända hit, och att desse, af dem så kallade ritningar, då blifvit uthuggne till minne af fartygs stationer. Figurerna liknas vanligen vid kompasser, skomakare och dylika falska föreställningar.

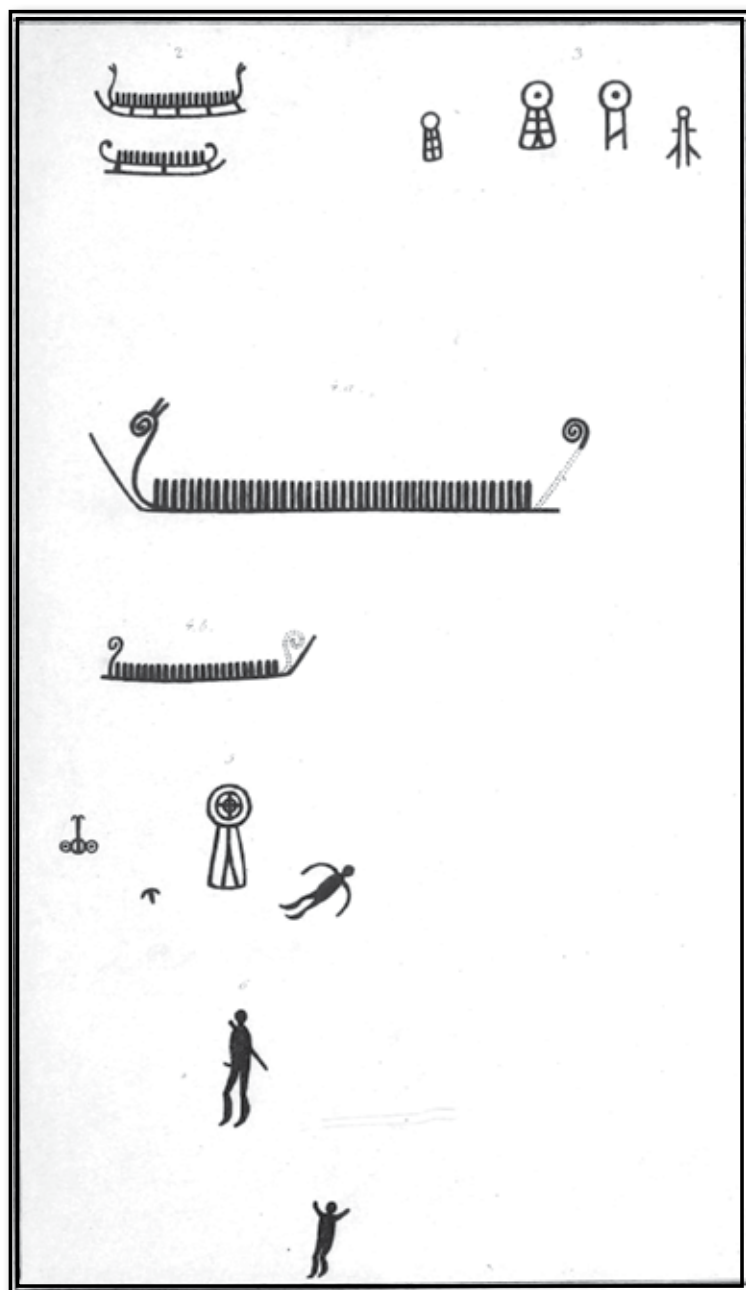
Redan Tacitus och andra häfdatecknare, som omnämna Nordboernas fartyg, gifva öfver dem en beskrifning, hvarmed desse drakskepps utseende i många afseenden öfverensstämma. Denna bildskrift torde alltså kunna blifva upplysande för häfderne; den underrättar oss äfven om våra äldsta förfäders plägseder, och zoologen skulle kanhända här upptäcka de djurarter, om hvilkas fordna tillvaro uti Norden han ännu ej är bestämd. Önskligt vore derföre, att dessa figur-ristningar blefvo föremål för en nogare undersökning.

5 Nord. fornlemn. af Brunius pl. 11, och Liljegrens runlära sid. 18.

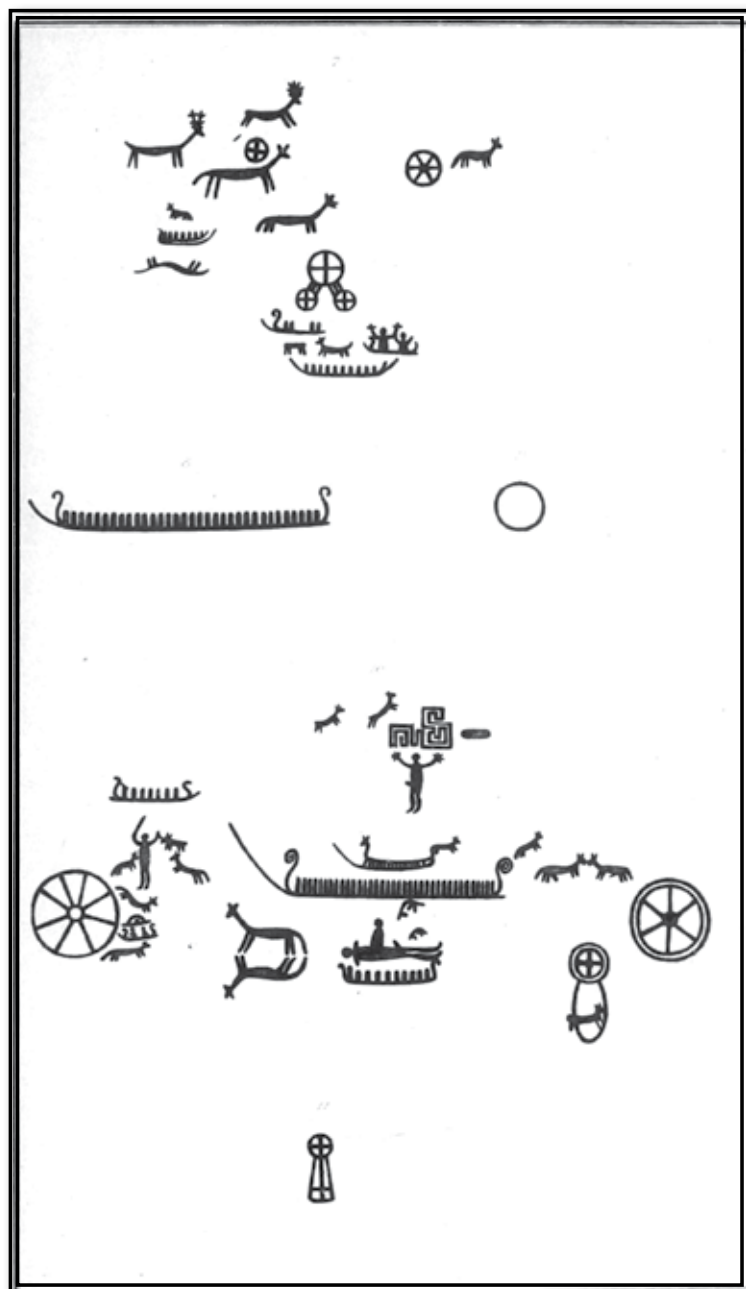
6 Inhuggarne figurer på Kiviks monumentet i Skåne o. a. s. se Sjöb. inled. till Antiqu. sid. 163.

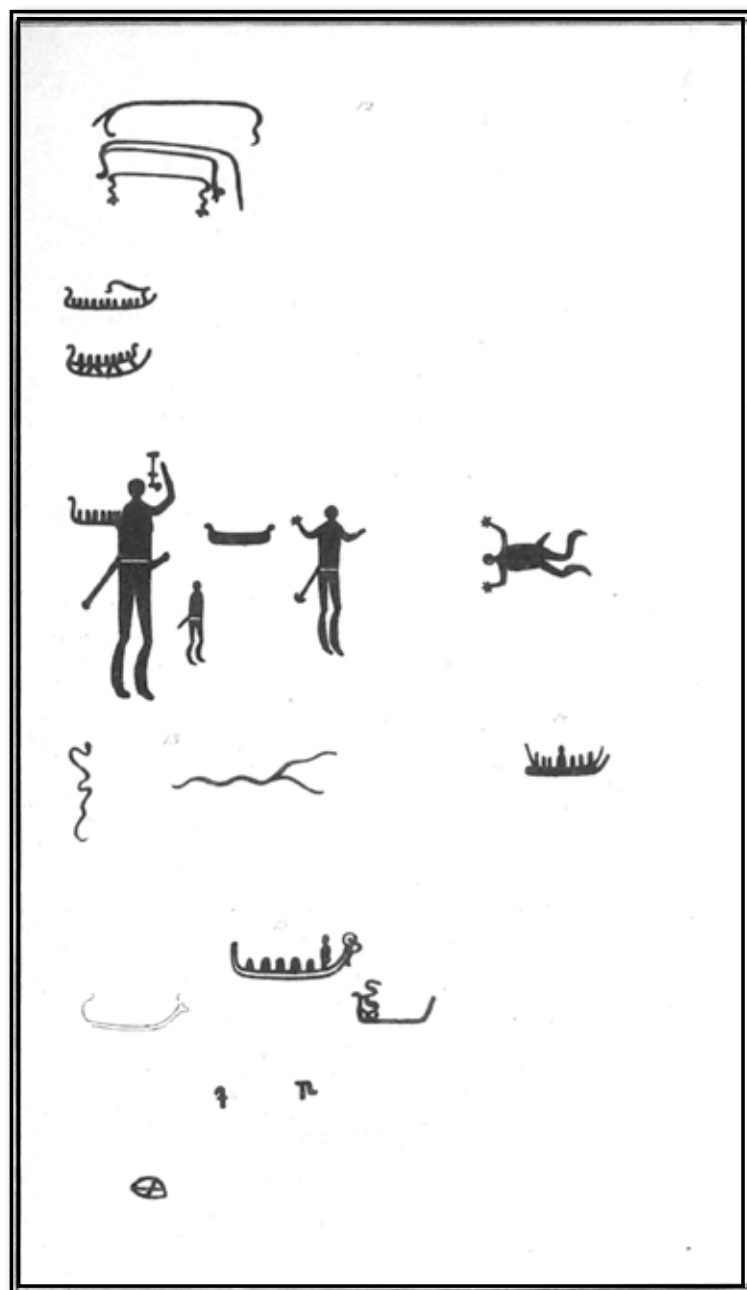
Tab V. Hällristningar från Stångenäs härad uti Bohuslän.

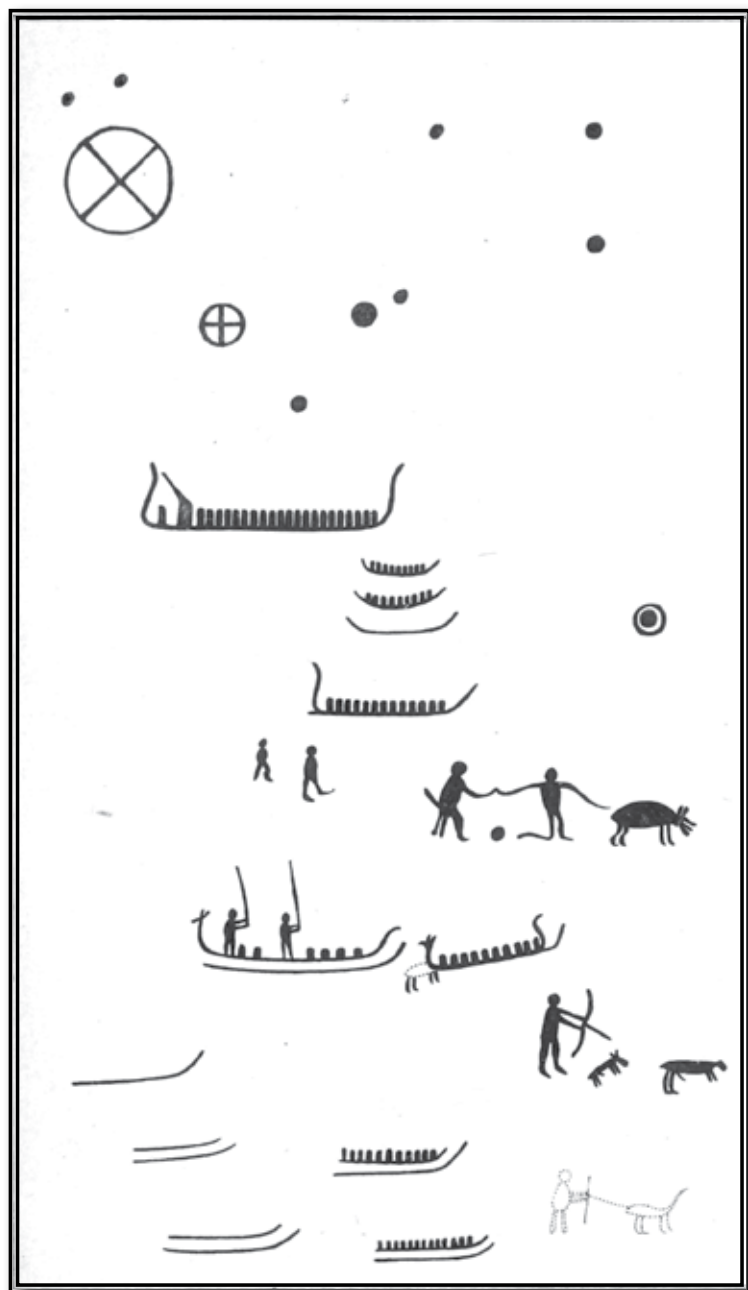
Tab VI. Hällristningar från Stångenäs härad uti Bohuslän.

Tab VII. Hällristningar från Stångenäs härad uti Bohuslän.

Tab VIII. Hällristningar från Stångenäs härad uti Bohuslän.

Tab X. Hällristningar från Qville härad uti Bohuslän.

Viktiga ord och personer

Aln.

Längdmått. En aln är 59 cm.

Brunius, Carl Georg.

[1792–1869] Konstnär, arkitekt och konsthistoriker som växte upp i ett av världens mest hållristningsrikaste områden, Tanum. Mest känd för sin bok "Försök till förklaringar öfver hållristningar" som kom 1868.

Fot.

Längdmått. En fot motsvarar 29,6 cm.

Liljegren, Johan Gustaf.

[1791–1837] Svenskt kansliråd, riksarkivarie och professor. Docent i "fäderneslandets antikviteter". Gav 1833 ut boken "Run-urkunder" med alla då kända nordiska runristningar.

Mil.

Längdmått. En svensk mil var 10 688 meter tills metersystemet infördes år 1889.

Sjöborg, Nils Henrik.

[1767–1838] Svenske historikern Nils Henrik Sjöborg var professor i Lund. Hans mest berömda verk "Inledning till kännedom af fäderneslandets antiqviteter" kom 1797.

Tacitus.

Romersk politiker och historiker som levde ca år 55–117. Hans bok "De origine et situ Germanorum" (Germania) innehåller en av de första skriftliga beskrivningarna av Sverige.

Tum.

Längdmått. En tum motsvarar 29,7 mm.

Åberg, Lennart.

[1814–1867] Svensk författare och lärare från Uddevalla i Bohuslän. Arbetade större delen av sin karriär som lärare i Halmstad. Skrev flera läroböcker i historia och svenska. Är kanske mest känd som en av de första som dokumenterade några av Bohusläns hällristningar.